IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 23 Issue 01 AVGUST 2026

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA INVESTITSIYA MUHITINI YAXSHILASHNING TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSIYALARGA TA’SIRI

Ravshanova Laylo Ilhom qizi
layloravshanova77@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.22190665

ANNOTATSIYA. Maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotida investitsiya muhitini yaxshilashning to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar (TTXI) oqimiga ta’siri nazariy va amaliy jihatdan baholanadi. Jahon banki, O‘zbekistonning investitsiya bo‘yicha rasmiy organlari hamda 2025–2026-yillarda e’lon qilingan eng yangi ochiq ma’lumotlar tahlil qilindi. Natijalar valyuta va savdo liberallashuvi, soliq yukining pasayishi, ma’muriy tartib-taomillarning soddalashtirilishi, investorlar bilan institutsional muloqot va infratuzilma islohotlari investitsion jozibadorlikni kuchaytirayotganini ko‘rsatadi. Jahon banki WDI metodologiyasida sof TTXI oqimi 2024-yildagi 2,97 mlrd dollardan 2025-yilda 4,40 mlrd dollarga ko‘tarilgan. Shu bilan birga, investitsiya muhitining sifatini yanada oshirish uchun huquqiy barqarorlik, raqobat, davlat korxonalari islohoti, investor huquqlarini himoya qilish va hududiy infratuzilmani rivojlantirish ustuvor vazifa bo‘lib qoladi.
Kalit so‘zlar: investitsiya muhiti, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar, TTXI, investitsion jozibadorlik, institutsional islohotlar, investorlar, O‘zbekiston.

ABSTRACT. This article assesses how improvements in Uzbekistan’s investment climate affect foreign direct investment (FDI). It uses the latest available official and World Bank data and reviews institutional, regulatory and macroeconomic channels. World Bank WDI data show net FDI inflows rising from about USD 2.97 billion in 2024 to USD 4.40 billion in 2025. The paper argues that liberalisation, simpler regulation, investor dialogue and infrastructure reforms can strengthen FDI attraction, while legal predictability, competition and institutional quality remain essential for sustainable investment.
Keywords: investment climate, foreign direct investment, FDI, investment attractiveness, institutional reforms, investors, Uzbekistan.

Kirish

To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar kapital bilan birga texnologiya, boshqaruv tajribasi, tashqi bozorlar bilan aloqalar va ishlab chiqarish standartlarini olib kirishi sababli rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun muhim moliyalashtirish manbai hisoblanadi. Biroq TTXI hajmi faqat bozor sig‘imiga emas, balki makroiqtisodiy barqarorlik, huquq ustuvorligi, soliqlar, infratuzilma, ma’muriy tartiblar va investor huquqlarining himoyalanganligiga ham bog‘liq.

O‘zbekistonda 2017-yildan boshlab valyuta bozori va savdo rejimini liberallashtirish, soliq stavkalarini pasaytirish, davlat xizmatlarini raqamlashtirish, “yagona darcha” mexanizmini kengaytirish va xorijiy investorlar bilan muloqotni institutsionallashtirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirildi. 2025-yilgi Uzbekistan Investment Guide ushbu jarayonda QQS, foyda va mol-mulk soliqlarining ayrim asosiy stavkalari 20 foizdan 12 foizgacha tushirilgani, 500 dan ortiq davlat funksiyalari qisqartirilgani va Foreign Investors Council tashkil etilganini qayd etadi .

Tadqiqotning maqsadi O‘zbekistonda investitsiya muhitining yaxshilanishi va TTXI oqimlari o‘rtasidagi bog‘liqlikni ochiq statistik va ilmiy manbalar asosida baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda investitsion jozibadorlikni oshirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda dinamik, qiyosiy, statistik va mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi.

Adabiyotlar sharhi

Ilmiy adabiyotlarda TTXI determinantlari bozor hajmi, iqtisodiy o‘sish, makroiqtisodiy barqarorlik, infratuzilma va institutlar bilan izohlanadi. Markaziy Osiyoning besh davlati bo‘yicha 1995–2021-yillarni qamrab olgan GMM tahlili avvalgi FDI, iqtisodiy o‘sish, real samarali valyuta kursi va makroiqtisodiy barqarorlikning statistik ahamiyatini ko‘rsatgan (Azretbergenova et al., 2022).

Spahija va hammualliflar (2025) Xitoy, Kosovo va O‘zbekiston tajribasini o‘rganib, rivojlanayotgan bozorlarda ijobiy biznes muhiti va xorijiy investor huquqlarini himoya qiluvchi qonunchilik muhimligini ta’kidlaydi. Giang va hammualliflar (2025) esa investitsiya bitimlarining ta’siri samarali institutlar, huquq ustuvorligi, korrupsiyani nazorat qilish va infratuzilma bilan to‘ldirilganda kuchliroq bo‘lishini ko‘rsatgan.

Ariyani va Firmansyah (2023) bozor hajmi, korrupsiyani nazorat qilish va telekommunikatsiya infratuzilmasining TTXIga ijobiy ta’sirini aniqlagan. Mai (2025) raqamli transformatsiya tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish, shaffoflikni oshirish va biznes muhitini yaxshilash orqali TTXI oqimini kuchaytirishini ko‘rsatadi. Ushbu xulosalar O‘zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilashni faqat soliq imtiyozlari bilan emas, balki institutlar, raqamli davlat xizmatlari va infratuzilma sifati bilan birgalikda ko‘rib chiqish zarurligini asoslaydi.

Nazariy qism

Investitsiya muhiti — investorning kapital joylashtirish to‘g‘risidagi qaroriga ta’sir qiluvchi iqtisodiy, huquqiy, siyosiy, institutsional va infratuzilmaviy sharoitlar majmuidir. TTXI esa xorijiy investorning boshqa mamlakatdagi korxona ustidan uzoq muddatli iqtisodiy manfaat va boshqaruv ta’siriga ega bo‘lishini nazarda tutuvchi investitsiya shaklidir.

Nazariy jihatdan qulay investitsiya muhiti TTXIga uch kanal orqali ta’sir qiladi. Birinchidan, makroiqtisodiy barqarorlik va prognoz qilinadigan valyuta-soliq siyosati investorning risk mukofotini kamaytiradi. Ikkinchidan, mulk huquqi, shartnomalar ijrosi va ma’muriy tartiblarning shaffofligi tranzaksiya xarajatlarini pasaytiradi. Uchinchidan, transport, energetika va raqamli infratuzilma loyihaning operatsion samaradorligini oshiradi.

Shu sababli TTXIni jalb qilish samaradorligi faqat kiritilgan kapital miqdori bilan emas, uning tarkibi va natijasi bilan ham o‘lchanishi lozim. Yuqori sifatli TTXI yangi ishlab chiqarish, eksport, texnologiya transferi, mehnat unumdorligi va malakali bandlikni oshirishi kerak. Adabiyotlar sharhi ham TTXIning iqtisodiy o‘sishga ta’siri qabul qiluvchi mamlakatning institutlari va absorbtiv salohiyatiga bog‘liqligini ko‘rsatadi.

O‘zbekistonda TTXI dinamikasi

TTXI bo‘yicha turli rasmiy manbalarda metodologik jihatdan farqli ko‘rsatkichlar uchraydi. Jahon bankining World Development Indicators bazasi to‘lov balansi metodologiyasidagi sof TTXI oqimini beradi. Mazkur ko‘rsatkich O‘zbekistonda 2019-yildagi 2,32 mlrd dollardan 2025-yilda 4,40 mlrd dollarga yetgan. 2025-yilda TTXIning YAIMga nisbati 3,0 foizni tashkil etgan.

1-jadval

Investitsiya muhitining TTXIga ta’sirini baholash

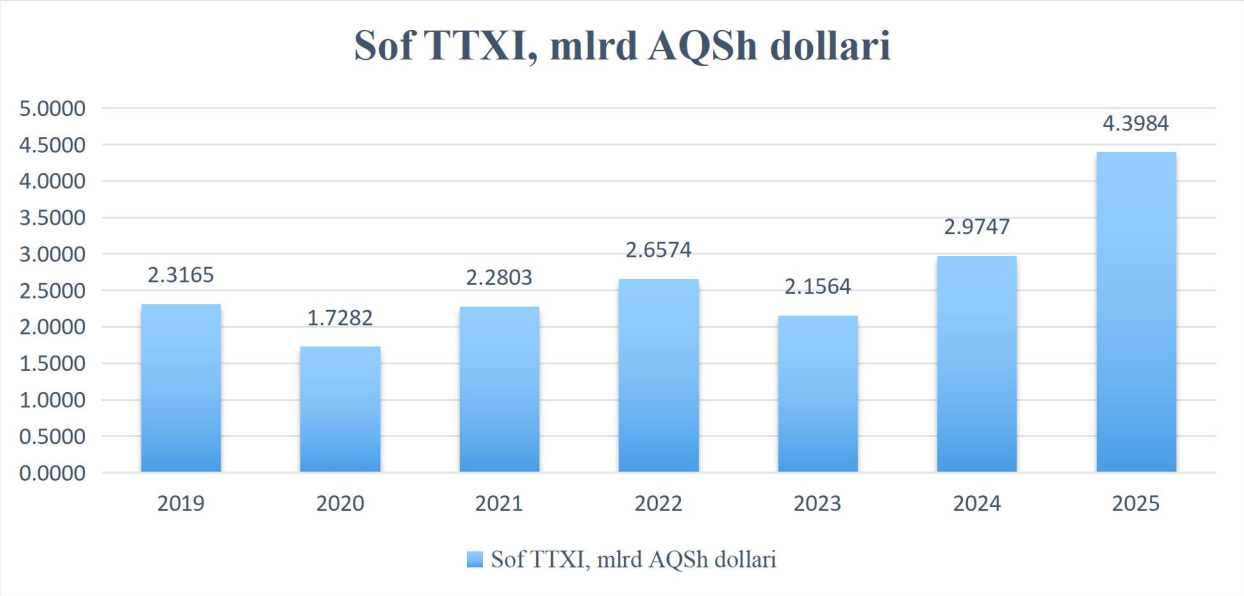
Investitsiya muhiti omili	TTXIga kutiladigan ta’sir	O‘zbekiston uchun yo‘nalish
Makrobarqarorlik	Riskni kamaytiradi	Inflyatsiya va valyuta barqarorligi
Huquqiy himoya	Investor ishonchini oshiradi	Shartnomalar va mulk huquqi
Soliq va tartiblar	Tranzaksiya xarajatini	Raqamlashtirish,

	pasaytiradi	soddalashtirish
Infratuzilma	Loyiha rentabelligini oshiradi	Energiya, transport, raqamli tarmoq
Raqobat muhiti	Bozorga kirishni yaxshilaydi	SOE va xususiylashtirish islohotlari
Investor muloqoti	Axborot va muvofiqlashtirishni yaxshilaydi	Aftercare va yagona darcha

Manba: ilmiy adabiyotlar va O‘zbekistonning 2025-yil Investment Guide ma’lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

Markaziy Osiyo bo‘yicha empirik tadqiqot makroiqtisodiy barqarorlik, o‘sish va valyuta kursi TTXI determinantlari ekanini ko‘rsatadi (Azretbergenova et al., 2022). Boshqa rivojlanayotgan bozorlardagi tadqiqotlarda hukumat samaradorligi, huquq ustuvorligi va korrupsiyani nazorat qilish investor ishonchining muhim omillari sifatida qayd etilgan (Giang et al., 2025). Demak, O‘zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilash TTXI oqimiga ijobiy sharoit yaratadi, ammo sababiy ta’sirni qat’iy o‘lchash uchun uzoqroq vaqt qatori va ekonometrik identifikatsiya talab qilinadi.

Mavjud dinamika islohotlar davrida TTXI oqimining umumiy o‘sish tendensiyasini ko‘rsatadi. 2019–2025-yillarda Jahon banki ko‘rsatkichi qariyb 90 foizga oshgan. Ayniqsa 2025-yildagi o‘sish investitsion faollikning kuchayganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, 2020 va 2023-yillardagi pasayishlar tashqi va ichki omillarga sezgirlik yuqoriligini ko‘rsatadi.

1-rasm. O‘zbekistonga sof TTXI oqimi, 2019–2025-yillar

Jadval va grafik 2020-yildagi pasayishdan so‘ng oqim tiklanganini, 2023-yilda yana qisqarish kuzatilganini va 2024–2025-yillarda sezilarli o‘sish yuz berganini ko‘rsatadi. 2025-yildagi 4,40 mlrd dollar 2024-yilga nisbatan qariyb 47,9 foiz ko‘p. Biroq bunday dinamikani faqat investitsiya muhiti islohotlarining natijasi sifatida talqin qilish to‘g‘ri emas: global kapital bozorlari, yirik loyihalar, xomashyo narxlari va investor mamlakatlaridagi sharoitlar ham oqimga ta’sir qiladi.

Investitsiya muhitidagi islohotlar va ularning ta’sir kanallari

O‘zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilash siyosatining muhim elementi bozor mexanizmlarini kengaytirish va investorlar uchun ma’muriy xarajatlarni kamaytirish bo‘ldi.

Valyuta va savdo liberallashuvi investorning daromadni konvertatsiya qilish va transchegaraviy operatsiyalarni rejalashtirish imkoniyatini yaxshilaydi. Soliq stavkalarining pasayishi va bojxona tartiblarining soddalashuvi esa loyihaning kutilayotgan sof daromadliligiga ijobiy ta’sir qiladi [1].

Ikkinchi kanal — investor bilan davlat o‘rtasidagi institutsional muloqot. Foreign Investors Council, Investitsiyalarni rag‘batlantirish agentligi va investitsiya forumlari xorijiy kompaniyalarga muammolarni ko‘tarish, loyihalarni shakllantirish va hamkorlarni topish uchun platforma yaratadi. 2025-yilgi Toshkent xalqaro investitsiya forumida qariyb 100 mamlakatdan 3 mingga yaqin xorijiy delegat qatnashgan va 30,5 mlrd dollarlik investitsiya hamda savdo kelishuvlari tuzilgan [3].

Uchinchi kanal — iqtisodiyotning ochiqligi va infratuzilma. 2025-yilda tashqi savdo aylanmasi 81,2 mlrd dollardan oshgan, investitsiyalarning YAIMdagi ulushi 31,9 foizga yetgan. Energetika, ishlab chiqarish, konchilik va raqamli infratuzilma xorijiy investorlar qiziqishi yuqori bo‘lgan yo‘nalishlar sifatida qayd etilgan [4]. Bu tarmoqlarda xususiy kapital ishtirokining kengayishi TTXI tarkibini diversifikatsiya qilish imkonini beradi.

Rasmiy investitsiya ko‘rsatkichlarini to‘g‘ri talqin qilish

2025-yil yakunlari bo‘yicha O‘zbekiston Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi jami o‘zlashtirilgan investitsiyalarni 43,1 mlrd dollar, shundan “to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar”ni 38,2 mlrd dollar va xalqaro moliya institutlari mablag‘larini 4,9 mlrd dollar deb e’lon qilgan [5]. Bu ko‘rsatkich Jahon bankining 4,40 mlrd dollarlik sof FDI inflow ko‘rsatkichi bilan bevosita taqqoslanmasligi kerak, chunki ularning qamrovi va hisoblash metodologiyasi bir xil emas.

Ilmiy tahlilda ushbu metodologik farqni ko‘rsatish muhim. Jahon banki ko‘rsatkichi xalqaro to‘lov balansi statistikasi doirasidagi net inflowsni ifodalaydi, hukumatning investitsiya dasturi ko‘rsatkichlari esa o‘zlashtirilgan investitsion resurslar va loyihalarni kengroq ma’muriy hisobda aks ettirishi mumkin. Shuning uchun mazkur maqolada vaqt qatori dinamikasi uchun Jahon banki WDI ma’lumotlari, investitsiya siyosati natijalarini tavsiflash uchun esa O‘zbekiston rasmiy manbalari alohida qo‘llanildi.

2025-yil noyabr holatida xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalar soni 17 595 taga yetgan: ularning 4 204 tasi qo‘shma korxona, 13 391 tasi to‘liq xorijiy kapitalga ega korxonalar bo‘lgan [6]. 2026-yil yanvariga kelib Invest Uzbekistan mamlakatda xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalar sonini 18 164 ta deb ko‘rsatgan [4]. Bu investorlarning nafaqat yirik loyihalar, balki korporativ ishtirok shakllari orqali ham bozorga kirishi kengayayotganini ko‘rsatadi.

Muammolar va takliflar

Birinchidan, investor uchun qonunchilik va tartibga solishning prognoz qilinishi muhim. Soliq yoki tartiblarning tez-tez o‘zgarishi loyiha riskini oshirishi mumkin. Shu sababli yangi tartiblarning ta’sirini oldindan baholash, investorlar bilan konsultatsiya va o‘tish davrlarini qo‘llash maqsadga muvofiq.

Ikkinchidan, TTXIni hududlar va tarmoqlar bo‘yicha diversifikatsiya qilish zarur. Xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalarning katta qismi Toshkent shahrida jamlangan. Hududlarda elektr energiyasi, transport-logistika, sanoat zonalari va malakali kadrlar infratuzilmasini yaxshilash investitsiya geografiyasini kengaytiradi.

Uchinchidan, investitsiya rag‘batlarini natija bilan bog‘lash lozim. Soliq yoki boshqa imtiyozlar kapital hajmi bilangina emas, yangi ish o‘rinlari, eksport, texnologiya transferi, mahalliy yetkazib beruvchilar bilan kooperatsiya va energiya samaradorligi kabi KPIlar bilan bog‘lanishi kerak.

To‘rtinchidan, investorlar uchun aftercare tizimini kuchaytirish zarur. Amaldagi investorning muammosini tez hal qilish reinvestitsiya ehtimolini oshiradi va yangi investorlar

uchun ijobiy signal yaratadi. Bunda raqamli murojaat platformasi, aniq xizmat standartlari va mas'ul idoralar KPIlari muhim.

Beshinchidan, TTXI statistikasi bo'yicha xalqaro va milliy metodologiyalarni foydalanuvchi uchun yanada aniq tushuntirish maqsadga muvofiq. "Jalb qilingan", "o'zlashtirilgan", "to'g'ridan-to'g'ri" va "sof oqim" tushunchalarining farqi ochiq metadata bilan berilsa, tahlil sifati va investorlar ishonchi oshadi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari O'zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan islohotlar TTXIni jalb qilish uchun qulay sharoit yaratganini ko'rsatadi. Valyuta va savdo liberallashuvi, soliq yukining kamayishi, ma'muriy tartiblarning soddalashtirilishi, investorlar bilan institutsional muloqot va infratuzilma loyihalari mamlakatning investitsion jozibadorligini oshiruvchi asosiy kanallardir.

Jahon bankining xalqaro taqqoslanadigan WDI ko'rsatkichiga ko'ra, O'zbekistonga sof TTXI oqimi 2024-yildagi 2,97 mlrd dollardan 2025-yilda 4,40 mlrd dollarga oshgan va 2025-yilda YAIMning 3,0 foiziga teng bo'lgan. Hukumatning investitsiya dasturi statistikasi esa 2025-yilda 43,1 mlrd dollarlik jami investitsiya o'zlashtirilganini qayd etadi. Ushbu ikki raqam turli metodologiyani aks ettirishi sababli ularni bir xil ko'rsatkich sifatida talqin qilish mumkin emas.

Kelgusida investitsiya muhitini yaxshilashning asosiy ustuvorliklari huquqiy prognozlilikni kuchaytirish, raqobat muhitini yaxshilash, davlat korxonalari islohotini davom ettirish, investor huquqlarini samarali himoya qilish, hududiy infratuzilmani rivojlantirish va investitsiya rag'batlarini natijadorlik bilan bog'lashdan iborat. Bunday yondashuv TTXI hajmini ko'paytirish bilan birga uning sifati, texnologik ta'siri va milliy iqtisodiyot uchun uzoq muddatli samarasini ham oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar

1. Uzbekistan Investment Guide 2025. Invest Uzbekistan / PwC. 2025.
2. World Bank. World Development Indicators: Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US$), Uzbekistan. 2019–2025.
3. Investment Promotion Agency of Uzbekistan. Results of the Investment Promotion Agency activities in 2025. 2026.
4. Invest Uzbekistan. Economy / Uzbekistan in Numbers. 2025–2026.
5. Ministry of Investment, Industry and Trade of the Republic of Uzbekistan. In 2025, the total volume of investments implemented in Uzbekistan reached $43.1 billion. 07.01.2026.
6. Invest Uzbekistan. Number of foreign-invested enterprises in Uzbekistan surpasses 17,500. 18.11.2025.
7. Azretbergenova G., Syzdykova A., Kenjegalieva A., Yessenali A. Determinants of foreign direct investments in Central Asian countries. Bulletin of Turan University, 2022.
8. Spahija D., Li W., Muhammedov M., Nizamov A., Iskhakova S. Study of the impact of foreign investment on economic development in emerging markets. 2025.
9. Giang M.H., Nhu T., Trung B.H. Bilateral investment treaties and foreign direct investment inflows: Evidence from an emerging economy. 2025.
10. Ariyani A., Firmansyah F. Determining factors of foreign direct investment in Emerging Market Asia: A panel data analysis (2005–2020). 2023.
11. Mai H. Digital transformation as a catalyst for foreign direct investment: evidence from an emerging economy. Cogent Economics & Finance, 2025.
12. Udeh E., Ibrahim D., Sesay B. The Relationship between Foreign Direct Investment and Economic Growth: A Review of the Literature (1994–2023). 2025.